

בעזרת המודיעין, התחבולה וההסתרה הצליחו לוחמי הווייטקונג לגבור על מאזן כוחות כליכך לא שווה מול האמריקנים. לסוכנים כפולים כדוגמת פאם שואן אן ודאנג טראן דוק, שפעלו בתוך שירותי המודיעין של הדרום והעבירו את כל המסמכים לצפון, היה תפקיד מכריע במלחמה

לוחמים דרום וייטנאמים בקרב על סייגון במהלך מתקפת טט. לאמריקנים לא היה מלכתחילה כל סיכוי לנצח במלחמה, כאשר החומר כולו היה חשוף לעיני אויביהם

רס"ן (מיל') קובי סגל,
עורך דין והיסטוריון צבאי

השנה מלאו חמישים שנים לשיאה של מלחמת וייטנאם. החל משנת 1954 נלחמו שני חלקיה של וייטנאם: וייטנאם הצפונית נתמכה על-ידי סין וברית-המועצות, ושכנתה מדרום נעזרה בארצות-הברית ובבעלות ברית מערביות נוספות. ב-1959 החלו להגיע לווייטנאם יועצים צבאיים לסייע לצבא הדרום וייטנאמי להתמודד עם פעילות הגרילה הקומוניסטית של הווייטקונג, או בשמו המלא "חזית השחרור הלאומית" (NLF). ב-2 בינואר 1963 נלחמו כוחות הדרום לראשונה בהתקפה גדודית מוסקת על כפר בשם אפי באק, ובהנחה צמודה של מדריכים ויועצים אמריקניים. שנתיים לאחר מכן, בעקבות תקרית בה הותקפה במפרץ טונקין משחתת אמריקנית, החלה מעורבות של כוחות קרקע, אוויר, צי ונחתים בווייטנאם. האמריקנים טיהרו את הדרום מפעילות הגרילה הקומוניסטית בהצלחה רבה, ובסוף 1967 נהרפה התקפה של דיוויזיה צפון וייטנאמית והוסר המצור על מתחם מבוצר בשם קה-סאן.

לאחר סדרת הישגים של צבא הדרום ועמו למעלה מחצי מיליון חיילים אמריקנים הנהנים מסיוע אווירי בלתי מוגבל, נראה היה כי המלחמה עומדת על סף הכרעה. מפקד הכוחות האמריקניים גנרל ויליאם וסטמורלנד דיווח על אבדות אדירות של האויב בנפש ובציוד, ועל אזורים שלמים של הדרום אליהם חזרו השלום והביטחון. במסיבת עיתונאים שנערכה בושינגטון בנובמבר 1967, השיב על שאלת כתב בנוגע להישגים הצבאיים של אנשיו: "אני חושב שזו תחילתה של תבוסה גדולה של האויב".

ואולם אז, בהפתעה מוחלטת ב-31 בינואר 1968, במהלך טט – הגה הדתי והלאומי של וייטנאם – השתנה הכול. הצפון יצא להתקפת נגד כוללת בכל רחבי המדינה, כולל הבירה סייגון והבירה הקדומה הואה. במסגרת ההתקפה הצליח לגרום לאבדות לאמריקנים ואף לכבוש יעדים שונים לשעות ספורות, כמו חצר השגרירות האמריקנית. בעקבות מתקפת טט יצאו האמריקנים למבצע הפצצות רציף שכונה "דעם מתגלגל" והגדילו את מספר החיילים באזור, אך למרות כל אלה הצליח הצפון להעביר ללא הרף כוחות לדרום באמצעות דרך ארוכה שנשללה במעבה הג'ונגלים וכונתה "נתיב הו צ'י מין". הדרך הזו סייעה לכוחות הווייטנאמים להמשיך את המאבק בכוחות הדרום וייטנאמיים והאמריקניים, עד להכרעה במלחמה.²

למרות מיליארדי הדולרים שהשקיעו האמריקנים, ולמעלה מחצי מיליון חיילים שנשלחו להילחם, הסתיימה המלחמה בתבוסה אמריקנית. הסכם פריז בין מזכיר המדינה האמריקני הנרי קיסינג'ר ובין נציג צפון וייטנאם לה דק טהו, הביא לפינוי הכוחות האמריקניים מהדרום. ב-30 באפריל 1975 נפלה סייגון בירת הדרום, ולאחר 21 שנים הסתיימה המלחמה נגד האמריקנים.

כיצד הצליחה וייטנאם הצפונית להביס את האמריקנים ובעלות בריתם שעלו עליהם מספרית ביותר מפי ארבעה? מעבר לסיבות

פוקר בקלפים פתוחים:

סוד התבוסה האמריקנית בווייטנאם

אפילו באותם מקרים נדירים שבהם הצליח המודיעין האמריקני להשיג "ידיעות זהב" - הוא לא נתן להם את הפרשנות המתאימה, ולכן הן לא נוצלו לצרכים מבצעיים

שהיה, במקביל לעבודתו העיתונאית, גם מאלף כלבים ואספן של ציפורי שיר נדירות, יכלה לספק הסבר לטיוליו התכופים לג'ונגל באזור קו צ'י, שבשליטת ה-NLF - שם יצר קשר ישיר עם מפעיליו.⁵ לצד עבודתו כעיתונאי, סיפק את עזרה שוטפת לשירותי המודיעין של הדרום בראשותו של ד"ר טראן קים טוין, מקורבו של נשיא דרום וייטנאם נו דין דיאם. במסגרת זו הכין לדוגמה את סיפורי הכיסוי של סוכני הדרום בשגרירויות דרום וייטנאם ברחבי העולם, ואת המידע שאסף העביר להאנוי.⁶ ידידות אישית עם סוכן ה-CIA הבכיר אדוארד לנסדייל הביאה לכך שהרוח המיוחדת לשיטות הלחימה נגד הצפון, אותו הזמין הנשיא האמריקני ג'ון קנדי מיד עם היבחרו, הוכן בעזרתו עבור לנסדייל ויועבר לנשיא. מפעיליו של אן קיבלו ככל הנראה את הדוח אותו צילם אן, עוד בטרם אישר אותו הנשיא קנדי בעצמו, וידעו בדיוק כיצד להיערך אסטרטגית למאבק מול הטכנולוגיה האמריקנית של מלחמה מוסקת נגד כוחות גרילה.

אן לא הסתפק במשלוח החומר, והוסיף הערות כיצד ניתן יהיה להתמודד מול הטכנולוגיות אותן הציע הוא עצמו לנסדייל.⁷ בקרב הראשון בו הוסק גרוד דרום וייטנאמי שלם במסוקי "יואי" למתחם של הווייטקונג ליד הכפר אפי-באק ב-2 בינואר 1963, נפגעו 14 מתוך 15 מסוקים האמריקניים, מהם התרסקו חמישה. זו הייתה תוצאה ישירה לכך שהלוחמים של הווייטקונג התכוננו בדיוק להתקפה מסוג זה בעקבות הרוחות שהעביר אן. היתרון העצום של הכרת הטכנולוגיה האמריקנית, על יתרונותיה וחולשותיה, הביא לכך שהקרב באפ בק היה רק ההתחלה. במהלך המלחמה איבדו האמריקנים קרוב ל-5,000 מסוקים מהדגם "יואי" בלבד.⁸

ב-CIA ציינו בעקבות הקרב באפ בק ברוח פנימי את יתרונו המודיעיני של הווייטקונג, בלי לחשוך כי אחד מאלו שעמדו מאחורי פיתוח השיטה ואחד מהמקורבים לראשי הסוכנות בווייטנאם - הוא עצמו המקור למידע ולהישגים בשרה הקרב.⁹

בין בשוק הציפורים

מה שקרה באפ בק היה כאמור רק קדימון למה שהתרחש בתריסר השנים הבאות, בהן נתן הסוכן הכפול אן התרועות ממוקדות ומדויקות על כוונתה של ארצות-הברית להתערב קרקעית בווייטנאם ב-1965, וכן מודיעין מדויק על נקודות החולשה ליעדים שיותקפו שלוש שנים מאוחר יותר במהלכה של מתקפת הטט בסייגון.¹⁰ בסיוע סוכן נוסף שייט אן בנהר סייגון, ברק את כל היעדים שישמשו יעד להתקפה הממששת ובהם והעביר את המידע לשולחיו, באמצעות שליחה אותה פגש בשוק הציפורים של העיר. במהלך הקרבות עצמם השתתף אן בכל התדרכים הצבאיים השוטפים. בכובעו האחר ככתב השבועון "טיים" דיווח אן על הקרבות, והעביר דרך דיווחיו מסר

המוזכרות בדרך כלל בספרות המתארת את המלחמה, דוגמת היעדר אמון בצדקת הדרך האמריקנית, בני ברית חלשים ומושחתים בדרום וייטנאם, כיסוי תקשורתי והפגנות נגד המלחמה מבית, נחשפו בשנים האחרונות מסמכים המעידים על סיבה כבדת משקל ואולי מכריעה נוספת שהביאה לניצחון הווייטנאמי. מדובר ביתרון מודיעיני מכריע של הממשל הקומוניסטי בצפון ושל הווייטקונג בכל הדרגים - הטקטי והאסטרטגי - על האמריקנים. שני וייטנאמים בלטו במיוחד במתן היתרון האסטרטגי המכריע לצפון: פאם שואן אן וראנג טראן דוק - שניהם סוכנים כפולים שהפכו עם תום המלחמה לגנרלים ולגיבורי הרפובליקה העממית של וייטנאם.

יתרון מודיעיני מכריע באמצעות אדם אחד

האמריקנים לא דיברו וייטנאמית והיו בורים לחלוטין גם בנושאי התרבות, ההיסטוריה, המבנה החברתי ובעצם בכל מה שקשור לארץ בה נלחמו. בשל כך, היו הם עיוורים לחלוטין בכל הנוגע לתוכניות האויב וצורת מחשבתו. כל פעילות המודיעין של כוחותיהם הייתה תלויה לחלוטין בבעלי בריתם מצבא דרום וייטנאם שהוליכו והכווינו אותם בכול. אלא שהצבא הדרום וייטנאמי, כמו גם החברה בדרום בכללותה, היה זרוע לאורכו ולרוחבו במקורות מודיעיניים שאהדו את הצפון ושיתפו עמו פעולה. סוכנים כפולים בכירים ביותר במעלה המדרג של הממשל בדרום העבירו במשך עשרות שנים כל פרט על המדיניות הפוליטית והצבאית האמריקנית להאנוי, בירת הצפון. בדרך זו לדוגמה, היה המערך האווירי האמריקני כולו חשוף לחלוטין לצפוניים, משום שמפקד חיל האוויר הדרום וייטנאמי, "בעל הברית" עמו לחמו האמריקנים, כמו רבים מחבריו לצבא בכל הדרגים, היה למעשה איש "ווייטקונג" וסוכן צפוני.³ לאמריקנים לא היה מלכתחילה כל סיכוי לנצח במלחמה, כאשר החומר כולו היה חשוף לעיני אויביהם. מסמכים מסווגים הגיעו במקרים רבים להאנוי כשהם מתורגמים לווייטנאמית, עוד בטרם הגיעו לקובעי המדיניות בווייטנאם.

פאם שואן אן, כתב השבועון "טיים" בסייגון ועוזר בכיר לשירותי המודיעין של הדרום, היה אחד מהבכירים שבסוכנים אלה. אן, וייטנאמי שלמד אנגלית, נשלח כבר בשנות ה-50 לארצות-הברית לאוניברסיטת צפון אורנג' שבקליפורניה ללימודי עיתונאות, במימון ובתמיכת קרנות אמריקניות בגלוי ושירותי המודיעין של הצפון בחשאי. הקומוניסטים בצפון תכננו מראש השתלת סוכנים בנקודות אסטרטגיות בדרום, בהן השיקו זו לזו המערכות הדרום וייטנאמיות והאמריקניות. הם הבינו היטב כי סוכנים שישלטו בשתי השפות - יגיעו לצמרת.

עם שובו מלימודי העיתונאות עמד אן בראש רשת הריגול הצפונית H-63 שפעלה בסייגון. המפעיל האישי של אן ושל הרשת כולה היה מאי צ'י טהו, אחיו של הדיפלומט לה דק טהו - שחתם על הסכמי פריז ב-1968 עם הנרי קיסינג'ר. הוא בחר עבורו את סיפור הכיסוי כעיתונאי, אליאף שיכול היה להנחות אותו לקבל משרה בכירה במנגנון ה-CIA, טהו בחר באופציה הראשונה מכיוון שלו היה אן סוכן בשורות ה-CIA - היה המידע שאותו היה מעביר בעל אופי מקומי בלבד. טהו בחר להשקיע בסוכן הכפול לטווח הארוך. באמצעות המפעיל הישיר מואווי וונג הוא הורה לו לקבל את המלגה, ללמוד בארצות-הברית ואז לחזור לווייטנאם כעיתונאי - כיסוי שיפתח בפניו כל מקור בממשל האמריקני, ולא רק בתפקיד נקודתי.⁴ העובדה

לוחמים אמריקנים בפתח תעלה במהלך הקרב. גם כאשר הצליחו האמריקנים לשגר סוכן בודד לצפון - הוא נתפס מיד והפך לסוכן כפול

האמריקני ולומד מראש על כל תוכניותיהם, בזכות המידע שהזרים אן.¹⁴ גיאפ הוסיף וגילה כי אפילו ההפצצות האסטרטגיות על צפון וייטנאם שנמשכו שבע שנים ברציפות, אפשרו לצפון וייטנאמים להיערך מולן ולפתח אמצעי נגד בזכות מידע מודיעיני. סוכן בכיר ביותר שלהם, כפי הנראה מפקד חיל האוויר הדרום ווייטנאמי עצמו, המציא ליריהם את ספרי ההדרכה הטכניים שהכין משרד ההגנה האמריקני בווייטנאם, ואלו סייעו להם בהכנת אמצעי נגד טכניים. אמצעים אלו עזרו מאוד להגנת הנ"מ של הצפון הן באמצעות פיתוחים פרימיטיביים אך יעילים נגד מטוסים מנמיכי טוס, והן בשילוב טילי קרקע אוויר שעברו את טבילת האש הראשונה שלהם ב-24 ביולי 1965, כשהצליחו להפיל שלושה מטוסי פאנטום B4 אמריקניים.¹⁵ סוכן כפול נוסף שפעל במקביל לאן מבלי שהיה מודע לכך כונה בשם בה קווק. שמו האמיתי היה מייג'ור גנרל (מקביל לדרגת אלוף) דאנג טראן דוק, שעמד בראש רשת המודיעין H-65. דוק היה אחד מבכירי המשטר בסייגון, והועסק בשנים 1966-1974 כעובד לשכת הביון המרכזית של דרום וייטנאם (CIO) הממונה על איתור אוהדי הווייטקונג בדרום. הוא נחשף באקראי לאחר ששליחה שהעבירה חומר אותו צילם נתפסה במקרה בעת נסיעה באוטובוס בדרכה לאזור קו צ'י, בה הייתה אמורה להעביר את תשלילי החומר המצולם. הוא עצמו הצליח לחמוק ממעצר.¹⁶

לצידור בארצות-הברית בדבר הנוקים הנוראיים שנגרמו בהתקפה. כך גרם נוסף על תפקודו כסוכן כפול גם להשפעה מוראלית קשה על האויב בתחום הלוחמה הפסיכולוגית.¹¹ לאחר שהאמריקנים גילו בתחילת 1971 כי כמויות האספקה מוזרמות לדרום דרך נתיב הו צ'י מין, העובר בחלקו מחוץ לגבולות וייטנאם בשטח לאוס השכנה, החליטו לפלוש ללאוס כדי לנתק את הנתיב. הפלישה, שנשאה את השם "מבצע לאם סון 719", יצאה לפועל בנובמבר 1971. אן דיווח כמובן על המבצע להאנוי בפרטי פרטים, שישה חודשים קודם לכן. בדומה למסקנות ה-CIA שמונה שנים קודם, גם הפעם הבינו האמריקנים שהאויב ידע מראש על המבצע, אך איש מהם לא הצליח לגלות את מקור רליפת המידע.¹²

בראש לשכת הביון המרכזית של הדרום - סוכן כפול

מאי צ'י טהו, ראש רשת הריגול שבמסגרתה הופעל אן, הסביר לימים כי אן נבחר לתפקידו משום שהאנגלית שלו הייתה טובה, ובנוסף הוא ניחן ביכולת להישאר רגוע גם במצבי לחץ קיצוניים, ולטוות קשרים חברתיים עם כל הסובבים אותו. טהו הגדיר את אן אחד מגדולי המרגלים בהיסטוריה של וייטנאם.¹³ שר המלחמה הצפון וייטנאמי, גנרל וו נגוויין גיאפ, הסביר אף הוא כי חש כאילו הוא נמצא בעצמו בחדר המלחמה

מול מבצעי המודיעין של הווייטנאמים הייתה הפעילות הנגדית האמריקנית חלשה ביותר, בהיעדר יכולת שפתית וחוסר הבנה משווע של האויב מולם. אורין דה פורסט, חוקר ומנתח של ה-CIA שפעל בווייטנאם, סיפר כיצד ציפה בעת שהוכשר לתפקידו לקבל גישה סדורה, ידע מקיף וארגון כלים של שיטות פסיכולוגיות שיסייעו לו להכיר את האויב הניצב מולו, אך נדהם לגלות שדבר לא הוסבר לו. "נוכחתי שלא עומדים ללמד אותנו דבר על מבנה הווייטקונג, או איך בדיוק אנחנו אמורים לדעת מי חשוד בשייכות לארגון או פעיל במסגרתו. ללא ידע כזה לא היה ברור לי איך יוכל חוקר שלנו לדעת בכלל מה לשאול, או איך יוכל הוא לאמת מידע כלשהו הניתן לו".¹⁷ לאמריקנים לא היו חוקרים או מפעילי סוכנים דוברי וייטנאמית, ולכן הם היו תלויים לחלוטין בתיווך של וייטנאמים דוברי אנגלית כדוגמת אן או דוק – שכמובן ניצלו את היתרון לטובת מפעיליהם הצפון וייטנאמים.

גם כאשר הצליחו האמריקנים לשגר סוכן בודד לצפון – הוא נתפס מיד והפך לסוכן כפול. פאם צ'ואן לדוגמה, גויס עליידי ה-CIA, ובמבצע משותף עם גוף מודיעיני צבאי בשם "פיקוד הסיוע הצבאי לווייטנאם – קבוצת המחקרים והתצפיות". הוא גויס ב-1961 ונשלח לצפון, שם חיה משפחתו. לאחר שהונחת בחשאי בצפון ליד החוף באזור מפרץ האיפונג, נתפס כמעט מיד עליידי הצפון וייטנאמים והפך לסוכן כפול. ב-1970 נלכד בסייגון איש מודיעין צפוני בשם נגויין טאי, ונחקר במשך 5 שנים תמימות בידי הווייטנאמים ובידי איש ה-CIA פרנק סנאפ, כשהוא מחליף זהויות וסיפורי כיסוי. טאי, אליאף שידע על פעילותו של צ'ואי כסוכן כפול, לא הסגיר אותו. בספרו האוטוביוגרפי כתב סנאפ כי טאי נרצח כנראה בידי סוהריו, אך בפועל הצליח טאי להימלט עם כיבוש העיר בידי הצפוניים ולחיות את שארית חייו בצפון כגייבור הרפובליקה של וייטנאם. עד תחילתה המאה ה-21, עשרות שנים לאחר המלחמה, לא היו האמריקנים מודעים לכך שצ'ואי היה סוכן כפול ששיטה בהם וגרם להם לבזוז הון וחיי אדם שהוצנחו הישר לידי הצפון.¹⁸

הכישלון המשך גם בדרגים הטקטיים, בכל הנוגע להשגת מודיעין שטח ולהפעלת כוחות מיוחדים, בייחוד של הצבא הדרום וייטנאמי. מבצע רחב היקף של ה-CIA שתוכנן משנת 1961 ויצא לפועל החל מ-1964 נחל כישלון חרוץ. במבצע שנועד להנחית סוכנים וחוליות קומנדו של חיילי צבא הדרום בצפון וייטנאם ולאורך נתיב ה-צ' מין שהוביל אספקה למורדים בדרום, אבדו למעלה מ-500 מחיילי הדרום שנהרגו, נפצעו או ערקו לדרום ו"הוכפלו" עליידי אחיהם מהצפון. גנרל ווסטמורלנד ומוזכיר ההגנה האמריקני רוברט מקמארה מתחו ביקורת חריפה ביותר על אופן ביצועו של המבצע.¹⁹ המבצע העיד על חולשת המודיעין האמריקני לא רק בדרגים הגבוהים, אלא לאורך כל סולם הפיקוד עד ליחידות בשטח, שמנת חלקן הייתה כישלונות רצופים. דוגמה נוספת לעומק הכישלון, היא תיאורה של ילדה וייטנאמית שנשלחה עליידי הוריה לצפון המוגן במסע לאורך נתיב ה-צ' מין, על אודות שני סוכנים דרום וייטנאמים אותם ראתה מיד לאחר שהונחתו במעבה הג'ונגל ממסוקים. עם ירידתם לקרקע, עלי-פי תיאור הילדה, החלו הסוכנים בהכנת כרוזה גדולה בווייטנאמית, בה הצהירו על רצונם להסגיר את עצמם לידי הווייטקונג.²⁰

אפילו באותם מקרים נדירים שבהם הצליח המודיעין האמריקני להשיג "ידיעות זהב" – הוא לא נתן להם את הפרשנות המתאימה,

הכוחות האדירים שנשלחו להילחם,
מלאי התחמושת האדירים, הביצורים,
התכנולוגיה והתקציבים הבלתי
מוגבלים, היו חסרי כל משמעות מול
אויב שידע הכול

ולכן הן לא נוצלו לצרכים מבצעיים. לדוגמה, יומיים לפני מתקפת טט, ב-28 בינואר 1968, פשטה יחידת מודיעין של צבא דרום וייטנאם על בית במבואות עיר החוף קוי נון ושבתה 11 לוחמי גרילה של הווייטקונג. ברשותם נתפסו מכשירי הקלטה וסרטי הקלטה, ובהם נאומי תעמולה שקראו לעם הווייטנאמי ולכוחותיו המזוינים בדרום לעבור לצד כוחות העם הנאבקים למען שלום ועצמאות, ולעזור למחוק את המשטר הרודני-פשיסטי של הנשיא נגויין ואן תייאן – בעל בריתם של האמריקנים.

בחקירתם מסרו חברי החוליה כי בחג הטט מתוכננת מתקפה כללית, שאחד מייעדיה הוא השתלטות על תחנת השידור של הממשל בסייגון והשמעה של שידורי התעמולה המוקלטים. המידע הזה, יחד עם מידע נוסף שהגיע אל קציני המודיעין האמריקני לוטננט גנרל דווידסון, יכלו לתת לאמריקנים ולבני בריתם התרעה שאין טובה ממנה על מתקפת הטט המתקרבת. "ידענו לפני המתקפה על כל עוצבות האויב הגדולות. שום יחידה שלא זוהתה קודם לכן נחשפה בקרבות. היו לנו ידיעות אפילו על תקיפת ערים ועיירות", הודה וסטמורלנד, אך באותה נשימה הסביר כי כל המידע לא הביא את קציני המודיעין שלו לצפות את הממדים אליהם הגיעו למעשה ההתקפות על הערים והעיירות בארץ כולה.²¹

השליטה המודיעינית המכרעת של צפון וייטנאם יכולה להסביר מדוע מבצע סודי ביותר של הכוחות המיוחדים האמריקניים לשחרור שבויי מלחמה ממחנה סון טאי שבצפון וייטנאם, בנובמבר 1970, נכשל. המבצע שכונה "מבצע חוף השנהב" הצליח להביא כוחות מיוחדים בחיפוי אווירי מסיבי למחנה השבויים, רק עלימנת לגלות שהוא ריק משבויים שהועברו ממנו קודם לכן. סביר להניח כי מאמצי האיסוף המודיעיניים של האמריקנים חשפו את התוכניות למבצע, והובילו להעברת השבויים ולכישלונם.

"הכרישים" ואמני ההונאה

אחרי 21 שנות השקעה בווייטנאם הפסידו האמריקנים את הארוכה במלחמות שבהן נלחמו כתוצאה ממודיעין חסר וכושל. בספרם על המלחמה, מתארים שני עיתונאים אמריקנים את הסביבה בה היו ופעלו: "מרגלים של הצפון היו בכל מקום ברחבי הדרום: ממשרות, דרך עובדי ניקיון בשירות חיילים אמריקנים ודרגי הפיקוד של צבא דרום וייטנאם וקהילת העיתונאים בסייגון, ואפילו בקרב דרגי הפיקוד במפקדת הכוחות האמריקניים בבסיס דה נאנג – שם תוכנן מבצע הפלישה ללאוס, לאם סון 719".²²

דוגמה קלאסית להישג צבאי משמעותי שהושג עליידי כיסוי מודיעיני טקטי מושלם, היה פיצוץ מאגר נשק אדיר בלונג בין, ובו מעל 30 אלף טון של נשק ותחמושת. המבצע נעשה עליידי

כמכבש, מפציצים את כל השטח ולא מטרות שאותרו כראוי על ידי המודיעין".²⁵

ג'ונסון הוסיף וציין כבר כך אגב שבכל פעם שכווחתיו נוחתים בשטח, ממתין להם האויב וחותר מידית למגע.²⁶ הוא ציין זאת כעובדה בעיצומה של מתקפת נגד אמריקנית, מבלי לנסות ולהבין את משמעות הדברים. שהרי פעילות האויב מסתמכת על מודיעין מוקדם או מודיעין שדה ברמה גבוהה המאפשר תגובה מידית כזו על התקפת פתע מוסקות של הכוחות האמריקניים או הדרום וייטנאמיים.

ההתקפות האלה היו תוצאה של מערך איסוף טקטי יעיל לצד סוכנים ברמה האסטרטגית והטקטית כאחד. סוכנים כדוגמת פאם שואן אן ודאנג טראן דוק, לא רק שנטרלו את כל עוצמת הצבא האמריקני, ומסרו מידע אמין לאויב לעיתים עוד בטרם הגיע לכוחות האמריקנים עצמם, אלא גם נתנו בידי אויביו את מלוא הידע כיצד להתמודד בהצלחה. בדומה לנוכלים המסוגלים לנצח בכל משחק פוקר המכונים בשפה האנגלית "כרישים" או "אמני הונאה", יכלו הצפון וייטנאמיים לנצח בכל קרב, משום שהקלפים של אויביהם היו פתוחים לעיניהם. הסוכנים האלה לא סיפקו רק מידע, אלא ניתחו אותו והציעו דרכי התמודדות עם המידע אותו סיפקו. אן, לדוגמה, היה נוסף על כל אלו, גם "סוכן השפעה" וכלי עזר אדיר ממדים למלחמה פסיכולוגית בעל יכולות יוצאות דופן. דיווחיו נקראו על ידי מיליוני אמריקנים והשפיעו ברציפות על הדרך בה הם רואים את המלחמה, ובעקבות זאת מתנגדים למדיניות ממשלתם.

30 שנה מאוחר יותר, נסוגו האמריקנים מזירה נוספת בגלל אויב שהיכה בהם בלוחמת גרילה כתוצאה מאותן סיבות עצמן. הסיבות לנסיגה האמריקנית בעיראק היו חוסר הבנה של התרבות המקומית,²⁷ מחסור באנשי מודיעין דוברי השפה,²⁸ ומשחקי כבוד בין גופי מודיעין רבים שליקטו בקנאות כל אחד מהם את המידע לעצמו בלי לחלוק אותו עם עמיתו.²⁹

סיכום

מלחמת וייטנאם נוצחה בסופו של דבר באמצעות פיקוחם של הווייטנאמיים, שגברה על העוצמה האמריקנית הכבדה והמסובכת. זוהי דוגמה לניצחון המוח על הכוח.

גנרל ג'ורג' סמית טען כי: "מלחמות אולי נלחמים עם כלי-נשק, אך הן מנוצחות על ידי בני-אדם. האומץ של האנשים שעוקבים ושל האישי שמוביל, הוא שמשיג את הניצחון".

"בני האדם" הווייטנאמיים ניצחו את כלי הנשק האמריקניים, והם שניצחו את המלחמה כולה. לא רק בעזרת האומץ אלא בעיקר בעזרת המודיעין, התחבולה, ההסתרה ויכולותיהם המשותפות לגבור על מאון כוחות כלי-כך לא שווה, במלחמה בת 10,000 הימים ומיליון וחצי הקורבנות.

פעילות המודיעין הצבאי הצפון וייטנאמי הצליחה לנצל עד תום את חולשתם של האמריקנים באיסוף מודיעין, לאור חוסר הידע הבסיסי של השפה והתרבות הווייטנאמית. ההסתמכות של האמריקנים על שירותי התרגום מצד הווייטנאמיים נוצלה היטב להכפלת סוכנים, שנודעו ברמות הטקטית והאסטרטגית כאחד.³⁰ לסוכנים כפולים כדוגמת אן ודוק, שפעלו בתוך שירותי המודיעין של הדרום והעבירו את כל המסמכים אליהם נחשפו לצפון, היה תפקיד מכריע בניצחון הצפון במלחמה.

ההערות למאמר הזה מתפרסמות בסוף הגיליון.

גנרל ויליאם וסטמורלנד. במסירת עיתונאים שנערכה בושינגטון בנובמבר 1967, טען: "אני חושב שזו תחילתה של תבוסה גדולה של האויב"

פאם שואן אן. הפך עם תום המלחמה לגנרל ולניבור הרפובליקה העממית של וייטנאם

יחידה של 20 לוחמי קומנדו מהגדוד ה-113 של הכוחות המיוחדים של צבא צפון וייטנאם בשלהי 1972, וגרם להשמדת אלפי טונות של תחמושת מכל הסוגים: מתחמושת נק"ל ועד לפגזי ארטילריה ופצצות למטוסים. לווייטנאמיים לא נגרמו כל אבדות. מספר האבדות האמריקניות ושל חיילי דרום וייטנאם אינו ידוע. מפקד המבצע, קולונל טונג וויאט דואונג, הסביר כיצד הצליחו חייליו באופן כה מרשים לחרור למתחם שגדלו למעלה מ-50 קמ"ר המוקף בשישה מעגלים של גדרות היקפיות וביניהם סוירים רגליים קבועים, מגדלי שמירה, תאורת לילה ומיקוש. "במהלך השנתיים שקדמו למבצע שלחנו בהתמדה סוכני מודיעין בשעות היום אל תוך המתחם כדי לאסוף מידע, והם תמיד הצליחו לחדור אליו. יכולנו לשלוח מישוה לכאורה על-ימנת לפגוש חבר או קרוב משפחה בתוך הבסיס, אך במציאות הוא הגיע כדי לצפות ולתעד מידע רלוונטי דוגמת מרחקים ואזורי אחסון. לעיתים קצין צבא דרום וייטנאם שהיה נאמן לנו, במסגרת משימה של נסיעה ללונג בין להעמסת ציוד או להעברה, לקח עמו אל תוך המתחם את אחד מקציני המודיעין שלנו. במקרים אחרים אנשים שלנו ליוו עובדים מקומיים בבסיס שעסקו בהעמסה או פריקה, או נהגים שהיו נאמנים לנו. עובדים אלה סיפקו לנו גם מידע על נקודות החולשה בהגנה על הבסיס, ולעיתים קיבלנו מידע גם מתומכי ממשלת דרום וייטנאם שעשו זאת שלא במודע".²³ הכוחות האדירים שנשלחו להילחם, מלאי התחמושת האדירים, הביצורים, הטכנולוגיה והתקציבים הבלתי מוגבלים, היו חסרי כל משמעות מול אויב שידע הכול.

ביולי 1966, שנתיים לפני מתקפת טט ותשע שנים לפני התבוסה הסופית, ביקר בווייטנאם משה דיין כעיתונאי וכאורה הצבא האמריקני. דיין הוזמן כדי לחוות דעה על המלחמה שנמצאה בשיאה. בספרו הוא התריע כי האמריקנים מבקשים להשיג דבר והיפוכו: לגבור על האויב אך ללא סיכון כוחותיהם. כדי להשיג זאת הם מפעילים את מלוא עוצמת האש, ורק לאחר מכן יוצאים לשטח, ללא ידע מוקדם היכן בדיוק נמצא האויב, שמצליח בדרך כלל לחמוק מיד כשמתחילה הפגזה. דיין ציטט ביומנו שיחה מ-19 באוגוסט 1966 עם הגנרל הרולד קיית ("ג'וני") ג'ונסון, ראש המטה של וסטמורלנד,²⁴ מפקד הכוחות האמריקניים לסיוע בווייטנאם. ג'ונסון אמר כמעט דברי נבואה על חוסר יכולת להשיג ניצחון ללא מודיעין: "לדעתו החיסרון של הצבא האמריקני, ואינני יודע אם מתכוון הוא לווייטנאם או בדרך כלל, הוא שאין לו די מודיעין. אנו פועלים בברוטליות

